

beluste onrustig maakt. Immers het vertrouwen in de mensche-lijke subjectiviteit als laatsten grond van het kennen is terecht ongerechtvaardigd. De exacte wetenschappen bewijzen het. Het verstaan van den taalkunstenaar, ja reeds van het eenvoudigste gesprek sluit vraagstelling uit. Juist in de genieting van het taal-product als verstaanbaar en zinvol geheel is de subjectiviteit vol van overgave en zonder theoretische bijgedachte. Wat zich ten dien opzichte achteraf in de reflectie aandient, treedt hoogstens op als stemming van bewonderende vraagstelling. Evenwel is dit niet meer dan de mogelijke toegang tot een theoretisch weten aangaande den taalscheppende geest. De objectiviteit is hier volledig zoek. Hoe dichter wij bij ons zelf komen, hoe minder ze zichtbaar wordt. „Jeder steht sich selbst am fernsten?“

De velden, die geen individueele subjectiviteit tot bewusten drager hebben, m.n. die der historische taalontwikkeling, ver- toonen de regelmaat der continuïteit. Toch is er ook een wet- matigheid in de individueele spraakuiting aanwijsbaar. De menigvuldige onderzoekingen over de echtheid van bepaalde geschriften steunen hierop. Het vinden van wetmatigheid is een kostelijk doel van het theoretische kennen. Wat de taaluitingen aangaat, onderscheiden we meerderlei. Er is bijv. een wetma- tigheid van het zich herhalende. Bepaalde uitdrukkingsvormen genieten voorkeur. Maar de wet hiervan is uit den aard der zaak ondergeschikt aan die van het geheel. Het geheel van een taal, hetzij collectief, hetzij individueel, is daar bovenuit. Ook hier is het ontoelaatbaar, de wet van het geheel als som van de partieele wetmatigheden te beschouwen. De eigen wetma- tigheid van het geheel noemen we in het collectieve *geest*, in het individueele *stijl*. Ze mogen door voorbeelden genomen uit het geheel, voor oogen gesteld kunnen worden, de voor- beelden zelve zijn noch de stijl. noch de geest, die er in zicht- baar wordt. Het is een vreemde verhouding, want het gezochte is er niet in en niet buiten. Dit is een beheerschende wet, die den taalinhoud niet schept, maar ook niet ongemoeid laat. Ver van alle exacte fixeering grondt zich het kennen ervan op on-